

... Писателят, който създаде вълшебен, фолклорно обагрен свят и намери златното сечение на неповторимия си талант **Йордан Вълчев** (бай Йордан) отлично го помня от безкрайно интересните му раблезиански диалози в кафенето на Съюза на българските писатели. Той всякога беше в настроение, сърдечен, привлекателен, пълен с жизнелюбие. Разказваше с дълбоко упоение и вдъхновение, вероятно така е бил огласяван на селски улици и мегдани славянският сказ. На него от Бога му беше дадено да занимава шумно публиката, да насища историите с пиперек, с преувеличения като български барон Мюнхаузен. Да се радва, че слушателите се хващат на разкрасените му измислици, което разпалваше още повече въображението на писателя.

Случките му обикновено имаха един главен герой, самият разказвач - той поначало е най-умен и най-голям комбинатор, най-ухажван любимец на нежния пол и безпримерен сексуален великан в сравнение с останалите мъже. Естествено, белезите на храбростта и епохалното признание окичваха само него и неколцина български царе. Да не говорим за пословичната му обич към отечеството любезно - обич, която той никога не постави под съмнение. Опиваше се да защитава честта си на царски офицер, да се зарича, че няма да предаде кандидатофицерската си клетва. Смесваше кървави епизоди от своето участие в Първа българска армия със случки, в които фигурираха Илонки и Илушки, покорени от мъжката му необикновена сила и благородство. Бойните набези ги описа още през 50-те години в сборника с разкази "Боеве", а след като публикува избрани страници от енциклопедическите си познания по българска история и български език, сътвори нетленната си творба - сборника с разкази "Родихме се змейове" (1969). Така той се включи в редиците на едно поколение белетристи, което изгради литература върху културата на региона, върху местната традиция, върху покрайнината.

Кула, Видин и Раковица

- пулсиращи точки от топонимията на неговите творби - са в епицентъра на западната българска покрайнина.

От митовете и легендите на нашия

Северозапад Йордан Радичков

създаде вълшебен свят, в който дълбоката древност се съюзява със съвременната разколебана проблемност, издигна на необикновено равнище изкуството на анекдота,

на сладкодумното повествование, обединено с идеите на един модерен философ-хуманист. Радичков разработи свое гледище за езическите корени на българската душевност, като с подкупваща артистичност скрепяваше към нея реликвите на християнството и източноправославното суеверие. Народната култура, така както я интерпретира Бахтин, като синтез от смях и трагедия, като дискредитация на високата култура от Средновековието, като карнавално пиршество и уклон по гротеската, у Радичков открива един от автентичните свои представители, с оглед своеобразието на Балканите и малка България.

Йордан Вълчев не работи с такива мащаби, нито пък храни подобни универсални амбиции. Той действително реставрира стар бит и стар национален манталитет, за да удостовери каква е кръстната вяра на българското племе. Вместо да анализира или да се потапя в един живот, който тече и непрекъснато се променя, Й. Вълчев в "Родихме се змейове" моделира културата на Видинския регион, и то върху неофолклорна основа. Тук битовата приказка и нейният реквизит от идеи и персонажи се обогатяват с характеристики на притчата като условен разказ и поука.

От старината авторът не извайва нова представа, а предпочита да реставрира заварени образци на народното съществуване. В такъв аспект стои по-близо до грънчаря, който повтаря познатите форми в глина, или на декоратора, който търси изпъкналостите в релефа, а не неговите дълбочини. Ако се взрете в разказите, ще забележите как фигурите едрейт на авансцената, а зад тях сякаш липсват фонът и перспективата.

Всичко у Вълчев се излага на показ, с въодушевление и патос, каквито намираме у продавачите на народните панаири. Пред истината с нейните строги оценки се предпочитат кипналите като шампанско небивалици, съшитите с бели конци доводи и контрадоводи. Ремитологизацията, на която ставаме свидетели, представлява свободно конструиране, съставено от свободно плуващи фрагменти, от изблици на въображението, което би се засрамило, ако не разхубави бита и не изкара Йордан Вълчев - персонаж на творбите и неговия род, като венец на природния възход.

Въпросът е, че еkleктичното съчетаване на елементи, които си противоречат, острото обозначаване на ролята на изкуството като преувеличение, се поднася на читателя със сладкодумие и дълбоко познаване на българския език и неговия диалектен видински вариант, че тук всеки нюанс, всяка фибра, всяка микроклетка на думата са живи, сочни, оригинално звучащи, пълни със свеж мирис и цветове. Знаейки тази си способност, авторът пише разказите на диалект, с използване на локалните лексеми и фрази, които вливат кръв в омаломощения и безцветен съвременен език.

Този пъстър калейдоскоп от слова, измъкнати от съкровищницата на народната памет, наред с хумора, непрекъснато прелива от носталгия по старината. А тя, старината, бива, както казах, героизирана, дигана на кокили, преобразявана по образ и подобие на белетриста.

Пътят от битовата приказка към притчата при Й. Вълчев се представя от поуки, пълни

с бойно жизнелюбие: добре е човек да се радва на всеки жизнен миг, да консумира, докато има енергия, да се отдава на любовта и яденето, на удоволствията като епикуреец, който обаче си знае мярката.

Същевременно персонажите в "Родихме се змейове" са удивително храбри и съобразителни, нарисувани с няколко типизиращи ги линии и багри; те са пламенни родолюбци, омагьосани от българския дух. Вярват в магии, заклинания, чудеса, в бабини деветини, което не им пречи да се надсмиват над тях като завършени скептици.

Когато четях разказите, си мислех, че в тези персонажи се е вселила душата на бедния Санчо, който обаче съди за останалите от позициите си на губернатор на подарено владение: искрата на идеалиста Дон Кихот е опарила материализма на селяка Санчо, което не е без значение. Фантасмагориите на рицаря на печалния образ са присадени върху странен, великолепен и по своему уродлив "биоматериал". Тук се налага културата на панаира, а не изящния ритъм на карнавалното шествие. Спомнете си "Сватосване", "Термопили" или "Кулски панаир", за да доловите атмосферата на такова белетристично майсторене.

Ако реша да бъда по-прецизен, ще добавя, че като завършени прозаични произведения на мен ми допадат разказите, в които битовата приказка прераства в притча. Например "...В Кула баги", "Родихме се змейове", "Изповед", "Прозрение" и др. Разбира се, свои достойнства притежават и останалите творби, макар че не всякога развеселеното вино на измислицата успява да се побере в меха, т.е. в предпочетената форма.

Не искам да меря с шепичките на педант, тъй като Йордан Вълчев не заслужава това. Той създаде вълшебен, фолклорно обагрен свят през втората половина на XX век, с измислени положения и герои, с ярък колорит и буйно настроение, с виталност, каквато срещаме на панаирджийското сборище, но и с необикновена, едва сдържана привързаност към родното място, към идеята за рода и родината.

В моя Ямболски край Димитър Вълчев сътвори подобен свят, само че на Юга, горещ, също еклектичен и с остро усещане за карикатура, свят с топонимия от нови герои и ситуации, със съдби, които по подобие на творбите на Й. Вълчев, са територия на авторското въображение, на сбора от небивалици. Ще призная: ако Димитър Вълчев се увлече по едно българско издание на художествената планета на Фокнър и на неговата романна изобретателност, Йордан Вълчев не сбърка, като се ограничи в малките размери на разказа, като остана верен на фрагмента, локално оцветен и национално осмислен.

Всеки писател идва на нашата земя, за да изпълни едно предназначение. Йордан Вълчев (бай Йордан) в "Родихме се змейове" намери златното сечение на неповторимия си талант!

duma.bg

Йордан Вълчев е роден на 24 юни 1924 г. в гр. Кула. През 1939 г. още като ученик в Първа гимназия, излиза първата му публикация във в. "Литературен кръг".

През септември 1943 г. постъпва войник в първи пехотен софийски полк и заминава за Унгария, за да се включи в т.нар. Отечествена война. "Основната ми цел през тая война бе да пазя хладнокръвие и да пазя войниците си, да ги върна живи." - казва Йордан Вълчев в своята "Автобиография", все още неиздадена. През 1946 г. Йордан Вълчев събира разказите си, вдъхновени от собствените си преживявания по време на войната, в сборника

"Боеве"

. Но още преди да излезат в сборник, още докато са разпръснати в периодиката, те са оплюти от Павел Вежинов, който е под влияние на наложената тогава идеология. Дълго време Йордан Вълчев е смятан за "опасен" писател. През 1947 г. за един разказан политически виц е хвърлен в лагера "Куциян". В този лагер съдбата му отрежда да спаси живота на друг негов литературен събрат, Димитър Талев. За творчеството на тоя даровит български писател дълго време се мълчи. Едва след години, след излизането на

"Родихме се змейове"

през 1969 г. и след 10 ноември 1989 г. настъпват промени в отношението към Йордан Вълчев. Своеобразна реабилитация е награждаването му през 1976 г. с престижното за времето си отличие

"Златен меч"

за сборника

"Боеве"

. Малко след кончината на писателя през 1998 г. издателството на дружество

"Гражданин"

с редактор Михаил Неделчев издаде

"Събрани разкази"

на Йордан Вълчев. Иван Радев също започна да се подсеща, че е бил близък с Йордан Вълчев и започна да се рови в архивите му, да пише книга, да преиздава някои от нещата на Йордан Вълчев в - издателство

"Слово"

- гр. Велико Търново. В това издание (Йордан Вълчев

"Боеве. Родихме се змеове"

, Велико Търново, 2002) са публикувани за първи път откъси от

"Автобиографията"

на Йордан Вълчев и други документи, свързани с живота му. За съжаление днес Йордан Вълчев е познат най-вече като автор на мемоарната книга

"Куциян"

. През своя труден житейски и творчески път Йордан Вълчев е написал около 24 книги, от които съвсем малка част са издадени. Ценностната система на Вълчев предлага друга скала, в която културата не е шоу, а послание; и в този смисъл не е стока, а мисия. Това са аксиомите на Йордан Вълчев. Този писател, който няма нито една (май една имаше за кумова срама) награда, ни национална, ни международна, гради достойнството си на съзнанието за своя дълг; не на признанието на властта и шоуто. Неговата водеща идея е идеята за просветения национализъм и тя го отделя с пропасть както от ерата на социализма, така и от днешния всепобеждаващ глобализъм. През 2004 г. издателство

"Слово"

публикува неговите

"Дневници на писателя дисидент"

. Те предизвикаха бурни реакции в писателските среди. Появиха се множество критически статии коментиращи мнението му за пишещите събратя. Каквито думи и определения обаче да се казват и пишат за него, едно е ясно, майсторът на словото ще живее и ще се помни дори и след физическата му смърт.